

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on tärkeä, ja erityisesti aikana, jona tieteen vapaus on eri puolilla maailmaa uhattuna. Tieteellä ja sivistyksellä on itseisarvo ja tutkimuksen vapautta on suojeltava.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

”Korkeakoulut ja tiedeyhteisö edistävät toimintamalleja, joilla ehkäistään ja puututaan häirintään, painostukseen ja epäasialliseen vaikuttamiseen.”

Toimintamallit ovat hyödyllisiä, mutta tutkijoihin kohdistuva häirintä ja maalittaminen on ikävä kyllä aika ajoin sellaista, että yksittäisen korkeakoulun mahdollisuudet siihen puuttua ovat heikot. Siksi tämän lisäksi tarvittaisiin toimia myös oikeusministeriön hallinnonalalla, jotta tällainen toiminta tunnistettaisiin oikein ja siitä voitaisiin tuomita riittävä rangaistus.

” Uudistetaan sääntelyä, joka koskee Tieteellisten seurain valtuuskuntaa ja muita tiedeyhteisöjä tieteen yhteisten autonomisten toimintojen ja rahoituksen ajantasaistamiseksi. ”

Uudistamiselle on tarvetta, mutta uudistaessa on tärkeää pitää kiinni näiden tahojen autonomiasta eikä rajoittaa välillisesti tieteen vapautta rahoitusohjauksella.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Korkeakoulutuksen saavutettavuus on keskeinen tavoite. Ottaen huomioon, että yhteiseksi tavoitteeksi ollaan asettamassa korkeakoulutettujen määrä 60 % ikäluokasta, sen voisi nostaa jo tavoiteosioon esille. Maksuttomasta korkeakoulutuksesta on hyvin tärkeää pitää kiinni jatkossakin. Aliedustettujen ryhmien päätymistä korkeakoulutukseen tulee tukea nykyistä vahvemmin.

Asiantuntijoiden, tutkijoiden ja korkeakouluissa myös opiskelijoiden muodostama yhteisö on vaativa työympäristö ja henkilöstön hyvinvoinnista on erityisen tärkeää huolehtia. Henkilöstön hyvinvointi, yliopistojen vetovoimaisuus työnantajina ja vakaampi rahoitus voisivat näkyä tässä tavoitetasolla.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Etä- ja hybridiopetuksen mahdollisuuksia tulee hyödyntää. Koulutuksen saavutettavuutta voidaan parantaa laadusta tinkimättä.

Koulutusmäärien muutosten pitää perustua tilastoihin ja tutkimukseen perustuvaan ennakkointiin, jossa huomioidaan työllistyvyys. Mahdolliset uudet aloituspaikat tulee rahoittaa pysyvällä rahoituksen lisäämisellä.

Jatkuvan oppimisen rahoitus pitää uudistaa, mutta vision kirjaus jää toistaiseksi vaille konkretiaa. Koulutuksen kustannusten lisäksi opiskelun aikainen toimeentulo on turvattava. Tutkinto-opiskelijoiden osalta tämä tarkoittaa riittävän suurta opintotukea, joka mahdollistaa täysipäiväisen opiskelun. Aikuiskoulutustuki lakkautettiin vuonna 2024. Sen tilalle tarvitaan kipeästi uusi tuki, sillä jatkuva oppiminen tai alan vaihtaminen eivät voi olla yksilön taloudellisen riskinoton varassa. Työttömäksi jääneiden tulee voida opiskella menettämättä työttömyysturvaa.

Suhtaudumme varovaisen myönteisesti lyhyttutkintojen kehittämisen selvittämiseen. Niiden tulisi kuitenkin olla sellaisia, että niille olisi aidosti kysyntää työmarkkinoilla ja työnantajat näkisivät näiden kokonaisuuksien hyödyn osana työntekijöiden osaamisen kehittämistä eli jatkuvaa oppimista.

Tohtoritutkinnoille ei tule säätää tavoitteellista suoritusaikaa. Alojen välillä on merkittäviä mutta ymmärrettäviä eroja tutkinnon sisällön ja keston suhteen. Tohtorikoulutuksen laadusta on pidettävä kiinni.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoitteessa on paljon hyvää, ja kannatamme muun muassa tohtorien lisäämistä yritysten T&K-henkilöstössä. Samoin näkisimme hyvänä, että julkiselle sektorille palkattaisiin nykyistä enemmän tohtoreita.

On tärkeää, että tässä mainitaan kansainvälisten osaajien merkitys ja Suomen houkuttelevuus kokonaisuutena.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Sitoutuminen TKI-rahoituslakiin vuoteen 2040 on ehdoton edellytys tämän vision tavoitteiden toteutumiselle, on hyvä, että se mainitaan ensimmäisenä.

Tavoitteet tohtorien työllistymisestä aiempaa enemmän elinkeinoelämän palvelukseen ovat kannatettavia. Tohtorikoulutuksen laadusta ei kuitenkaan tule tinkiä. Tohtorintutkinnon päätavoite on, että sen suorittaja tuottaa uutta korkeatasoista, omaperäistä tutkimusta, joka edistää tieteenalaa. Tohtorin tutkinnon suoritusajan lyhentäminen on uhka niin laadulle kuin väitöskirjatutkijoiden henkiselle hyvinvoinnille, eikä tohtoripilotin mahdollisia parhaita oppeja voi yleistää kaikille tieteenaloille sopiviksi.

Tohtorikoulutuksen ja työelämän yhteistyötä tulee lisätä. Vastuu tohtorien työllistymisestä yrityksiin ei voi kuitenkaan jäädä yliopistojen varaan. Tutkimusosaamisen kaupallistaminen ja elinkeinoelämän kulttuurinen muutos tohtoreiden työllistämiseksi vaativat asian edistämistä poliittisin keinoin esimerkiksi TKI-rahoitusta jaettaessa. Myös julkisella sektorilla tarvitaan tohtoritasoista osaamista ja tohtoreiden urapolkuja julkiselle sektorille tulee vahvistaa.

”Valtioneuvoston tasolla yhdenmukaistetaan vastuullista kansainvälisyyttä ja tutkimuksen turvallisuutta koskevat politiikat ja käytännöt tutkimusta tekeville toimijoille.” Yhteiset käytännöt ovat hyvä asia, mutta tässäkin tulee varoa tieteen vapauden rajoittamista. Liian tiukka valtionohjaus voi vaikuttaa negatiivisesti tutkimuksen autonomiaan,

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on suhteellisen lyhyt, eikä uudistusten ja rakenteellisten muutosten suuntaan oikein oteta kantaa. Muutokset eivät voi olla itseisarvo, joten kaipaaisimme tässä enemmän tavoitteellisuutta ja suuntaa sille, mihin suuntaan korkeakoulujärjestelmää halutaan uudistaa. Vision tilannekuvasta olisi voinut ammentaa tähän enemmän.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Korkeakoulujärjestelmän uudistamistyön käynnistäminen kuulostaa suurelta hankkeelta, mutta konkretia jää tästä puuttumaan.

Toivomme, että uudistettaessa tavoiteltaisiin mallia, jossa rahoitus olisi nykyistä pitkäjänteisempää ja ennakoitavampaa ja painottuisi nykyistä enemmän perusrahoitukseen hankkeiden sijaan. Korkeakoulujen välisen yhteistyön lisääminen on hyvä tavoite, mutta sille pitää luoda toimivia kannusteita.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Rahoituksen pitkäjänteisyys ja riittävä taso ovat välttämättömiä vision toteutumiseksi ja Suomelle yhteiskuntana. On tärkeää, että tämä visio ja toisaalta Suomen muu TKI-politiikka tukevat toisiaan. Rahoituksen monipuolistaminen ei saa tarkoittaa koulutuksen maksullisuuden laajentamista nykyisestä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Korkeatasoisen opetuksen ja tutkimuksen vakaa rahoituspohja on ensiarvoisen tärkeä suomalaisen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan kehittymiselle. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusta on vahvistettava merkittävästi nykyisestä, jotta voimme pärjätä kansainvälisessä kilpailussa. Keinoja ovat niin suoran valtion rahoituksen kasvattaminen kuin korkeakoulujen kertaluontoinen pääomittaminen vähintään kymmenellä miljardilla eurolla. Korkeakoulujen rahoituksesta on tehtävä nykyistä ennakoitavampaa ja selkeämpää kasvattamalla perusrahoituksen merkitystä korkeakoulujen rahoitusmallissa.

Tavoitteissa ehdotetaan yksityisen rahoituksen lisäämisen selvittämistä. Tämä ei saa tarkoittaa yksilöille kohdistuvien maksujen lisäämistä. Korkeakoulutuksen maksuttomuudesta on pidettävä kiinni, eikä lukukausimaksuja tule ottaa käyttöön kotimaisille tai EU- ja ETA-alueen opiskelijoille.

Laadunarvioinnin yhtenäistäminen kuulostaa perustellulta, mutta muotoilu jättää liian avoimeksi sen, mikä olisi laadunarvioinnin ja rahoitusohjauksen suhde jatkossa verrattuna nykytilaan. Tieteen ja tutkimuksen vapautteen ei tule tatakään kautta liikaa puuttua rahoitusohjauksella.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Korkeakoulujen perusrahoituksen vahvistaminen on edellytys sille, että vision tavoitteet voidaan realistisesti toteuttaa. Tämä vaatii haastavassa taloudellisessa tilanteessa sitä, että laajasti

ymmärretään koulutuksen ja tutkimuksen merkitys talouskasvulle, yhteiskunnalliselle vakaudelle ja hyvinvoinnille.

Jatkuva oppiminen vaatisi selkeämpää visiota erityisesti sen osalta, miten yhteiskunnallisten muutosten ja murrosten keskellä työssä olevien olisi mahdollista päivittää osaamistaan sujuvasti ja miten alan vaihtaminen on mahdollista rahoittaa reilulla tavalla. Jatkuvan oppimisen koulutusmarkkinat ovat Suomessa kaiken kaikkiaan kehittymättömät, eikä tilanteen parantaminen voi olla korkeakoulujen vastuulla.

Suomi tarvitsee kipeästi kansainvälisiä osaajia, tämä tavoite on laajasti jaettu yhteiskunnassa. Tämä näkökulma voisi enemmänkin näkyä visiossa erityisesti toimenpidetasolla, jotta 60 % korkeakoulutettujen osuuden tavoitteeseen voitaisiin päästä.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Vision tilannekuva on realistinen ja suhteellisen kattava. Siinä kuvataan uskottavasti maailmanpolitiikan muutoksia ja niiden vaikutuksia Suomeen.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Vision muodostama arvopohja on hyvä, ja kokonaisuus on sopivan laaja. Tavoitteet ja toimenpiteet eivät kuitenkaan aina kohtaa. Lisäksi toimenpiteet ovat hyvin eritasoisia keskenään. Osa tekstistä vaikuttaa olevan suunniteltu lyhyelle aikavälille, kenties lähinnä vain seuraavan Suomen hallituksen hallitusohjelmaa ajatellen. Parempi olisi ollut selkeästi visioita kohti vuotta 2040 ja ehdottaa sellaisia rakenteellisia muutoksia, joiden toteuttaminen vaatii ylivaalikautista, laaja-alaista yhteistyötä ja suunnittelua. Pitkän aikavälin visiota ei muissa dokumenteissa samaan tapaan ole mahdollista kuitenkaan kuvata.

9. Muut kommentit

Kiitos osallistavasta kuulemisesta ja avoimuudesta vision valmisteluprosessin aikana!

Riitakorpi Aaro
Luonnon-, ympäristö- ja metsätieteilijöiden liitto Loimu ry